

okupacije.⁴³ O radu partijske organizacije Zagrebačkog električnog tramvaja 1941—1944. godine govori prilog Fabijana *Baljaka*, Sjećanje na 1943—1944. godinu (409—411). Živka *Bibanović-Nemčić* u napisu, Izvršavajući složene zadatke u svojstvu instruktora Povjerenstva CK KPH dočekala sam oslobođenje u Zagrebu (413—427), opširno izlaže situaciju u gradu od studenog god. 1944. do oslobođenja, govori o popunjavanju partijskih rukovodstava i formiranju Štaba za oslobođenje Zagreba.⁴⁴ Na isto vremensko razdoblje odnosi se i izjava Ljerkke *Dulčić-Kirac* pod naslovom, Sjećanje na ilegalan rad u okupiranom Zagrebu (429—438), u kojoj opisuje rad ilegalne radio-stanice preko koje se održavala stalna i redovita veza s oslobođenim teritorijem. Prilog Duška *Dodera*, NOB u Zagrebu od kraja 1944. do oslobođenja — 8. svibnja 1945. godine (439—456), detaljno prikazuje osnivanje i rad Štaba za oslobođenje Zagreba.⁴⁵

Knjiga — uz prikazane izjave — sadrži i više od dvadesetak likovnih priloga (bez paginacije) i izbor pjesama iz zbirke »Krov« *Ota Šolca* (85—88, 381—384). Premda taj zbornik sadrži brojna i zanimljiva sjećanja sudionika o Zagrebu u NOB-u, ipak je, s obzirom na mogućnosti i uložena sredstva, mogao imati kvalitetniji sadržaj.

Narcisa Lengel-Krizman

ŽARKO D. PROTIĆ, MILAN VESOVIĆ, MILAN MATIĆ: SOCIJALISTIČKI I RADNIČKI POKRET I KOMUNISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE 1867—1941. Bibliografije posebnih izdanja (1945—1969). Beograd, Institut za savremenu istoriju 1972, str. 790.

Bibliografija »Socijalistički i radnički pokret i Komunistička partija Jugoslavije 1867—1941« koju je 1972. godine, nakon višegodišnjeg napornog rada Žarka D. Protića, Milana Vesovića i Milana Matića, tiskao Institut za savremenu istoriju u Beogradu, znatan je doprinos jugoslavenskoj historiografiji jer omogućuje sagledavanje rezultata znanstvenoistraživačkog i publicističkog rada na problematici socijalističkog i radničkog pokreta i Komunističke partije Jugoslavije u razdoblju 1867—1941. godine. Iako bibliografija nije potpuno obuhvatila svu izdavačku djelatnost na temu Socijalistički radnički pokret i Komunistička partija 1867—1941, s pravom možemo konstatirati da je to prva knjiga koja sistematski i potpunije obuhvaća knjige i brošure što u cjelini ili pretežno govore o socijalističkom i radničkom pokretu Jugoslavije i o Komunističkoj partiji od pojave radničkog pokreta u našim zemljama sedamdesetih godina XIX stoljeća do 6. aprila 1941. godine, tiskane u Jugoslaviji, na svim jezicima naroda i narodnosti, od 1945. do 1969. godine.

Ta bibliografija obuhvaća i knjige koje se djelomično odnose na temu Socijalistički i radnički pokret i Komunistička partija Jugoslavije 1867—1941. godine prema ovim kriterijima [...] »prvo sve knjige koje imaju poglavlje ili odeljak

⁴³ Isto, 74/I, 8. Skraćeni dio priloga u knjizi objavljen u zborniku: Zagreb u NOB-i, n. dj., 329—330.

⁴⁴ IHRPH, MG, 73/I, 5; 73/II, 11.

⁴⁵ Isto, 73/III, 23; 73/III, 19. Dijelovi tih izjava objavljeni su u zborniku: Zagreb u NOB-i, n. dj., 317—323, 314—317.

posvećen temi Bibliografije unete su bez izbora; drugo, kod knjiga koje nemaju ovakvo poglavlje, odnosno odeljak vršen je izbor i obuhvaćene su samo one knjige koje imaju najmanje pet stranica kontinuiranog teksta, dok one koje uzgred i na preskok govore o temi Bibliografije nisu uzete; treće, knjige koje imaju uvodno poglavlje u kome je obrađena istorija radničkog pokreta i KPJ nekog regiona ili mesta (kronike iz NOR-a) unete su u Bibliografiju, a one s uvodnim poglavljem opštejugoslavenskog karaktera koje govore o poznatim pitanjima iz istorije radničkog pokreta i KPJ unošene su po izboru, zavisno od veličine ili vrednosti teksta«. Autori su ponegdje odstupali od tih kriterija, te su, specijalno u treći dio Bibliografije, u poglavlje koje obrađuje knjige na temu »Radnički pokreti i KPJ od 1919. do 1941«, unijeli i knjige koje minimalno (jedna do dvije stranice) obrađuju radnički pokret i KPJ iz toga razdoblja. Na primjer, na stranici 325, autori navode članak Monija Fincija, Pismo robijaša iz Sremske Mitrovice, objavljen u publikaciji *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, knj. II, Tuzla 1958, koji sadrži svega dvije stranice teksta pisma supruzi Leonarda Bankera Nardija. Autori Bibliografije dalje, na stranici 524, navode prilog Ivana Šibla i Ivana Blažekovića pod naslovom »1941—1945.« objavljen u publikaciji *Slobodni Zagreb*, Zagreb 1965, u kojemu se na dva mjesta vrlo kratko govori o radu Komunističke partije Jugoslavije do 1941. godine. Bibliografija donosi sva izdanja knjiga koje se u cijelosti ili pretežno odnose na temu Bibliografije, dok za knjige koje manjim dijelom govore o socijalističkom i radničkom pokretu i KPJ Bibliografija bilježi posljednje izdanje. Knjige koje su objavljene na više jezika Bibliografija bilježi samo u prvom izdanju, s tim što je u anotaciji navedeno na kojim je još jezicima knjiga objavljena.

Prema vrsti radova, Bibliografijom su obuhvaćeni povijesni, politički i publicistički radovi.

Srednjoškolski udžbenici, enciklopedije i enciklopedijski priručnici, školski izvještaji, izuzev jubilarnih izvještaja, kao ni svi separati nisu išli u Bibliografiju.

Bibliografske jedinice rađene su prema svim bibliografskim principima. Svaka bibliografska jedinica ima notaciju i redni broj. Bibliografske jedinice u ovoj knjizi razvrstane su u osnovi kronološki, tj. jedinice su podijeljene u tri perioda: »Socijalistički i radnički pokret i KPJ od 1867. do 1941«. U tu skupinu ušle su sve publikacije koje obrađuju čitavi period na temu Bibliografije. Drugu skupinu pod naslovom: »Socijalistički i radnički pokret od 1867. do 1918.« čine publikacije koje se sadržajem odnose na period 1867—1918, a u treću skupinu »Radnički pokret i KPJ od 1919. do 1941« ulaze publikacije koje obrađuju period između dva svjetska rata. U toj trećoj skupini može se primijetiti da su autori većim dijelom zabilježili publikacije koje uglavnom obrađuju period socijalističke revolucije i Narodnooslobodilačkog rata, a manjim se dijelom ili čak samo uvodno, odnose na period 1918. do 1941. Primjera radi navodimo kolekciju »Narodni heroji«, biografske brošure koje opisuju partijski i revolucionarni rad pojedinih heroja pretežno iz perioda Narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije, a vrlo se malo odnose na život i rad iz perioda 1918. do 1941. godine.

Unutar tih triju glavnih grupa bibliografske su jedinice klasificirane po abecednom redu naziva današnjih socijalističkih republika. Publikacije, koje sadržajem obuhvaćaju više republika ili općenito govore o Komunističkoj partiji Jugoslavije, sindikatima, omladinskom pokretu u periodu između dva svjetska rata formirane su u okviru osnovne podjele takozvane opće grupe. Uz nazive da-

našnjih republika, u sve tri osnovne grupe kao podgrupa se javlja i Vojvodina, a u trećoj se grupi javljaju kao posebne podgrupe Istra i Kosovo. U toj trećoj osnovnoj grupi Kosovo i Vojvodina se prema uvodu javljaju u sastavu Srbije kao posebne podgrupe što se iz sadržaja jasno ne vidi s obzirom da nose redni broj kao i sve ostale republike. Izuzetak je jedino abecedni slijed jer se Kosovo nalazi na kraju, poslije Srbije i Vojvodine.

U prvoj i drugoj grupi ne javlja se kao posebna podgrupa Crna Gora, jer prema navodima autora: »u posebnim izdanjima nema priloga koji tretiraju socijalistički i radnički pokret u ovoj Republici pre 1918. godine«.

Unutar grupe i podgrupe bibliografske su jedinice poredane prema abecednom slijedu prezimena autora ili naslova knjiga. Može se primijetiti da je na nekim mjestima, vjerojatno zbog kolektivnog rada autora, došlo do manjih zabuna, pa su knjige više autora, objavljene u dva toma, date na različitim mjestima, jer je prva knjiga (tom) data pod prezimenom drugog autora, a druga knjiga pod prezimenom prvog autora, što je napravilo zbrku u abecednom slijedu, a rezultat je da se knjige nalaze na različitim mjestima, što dovodi u zabunu korisnika. Npr. str. 373 i 374 Kržavac Savo, Ljubiša Ristović: *Robija*, knjiga druga. Beograd, 1968; str. 440, Ristović Ljubiša, Savo Kržavac: *Robija*. Knjiga prva. Zagreb, 1968.

Prema uvodnom dijelu Bibliografije može se konstatirati da se autori pri izradi te Bibliografije nisu dovoljno koristili bibliografskim priručnicima. Iako autori navode nekoliko nacionalnih bibliografskih priručnika, prema današnjim republikama, za SR Hrvatsku nije naveden ni jedan bibliografski priručnik, iako je poznato da takvi priručnici postoje.

Na kraju Bibliografija ima: Registar autora, Registar naslova i Predmetni registar. Osim toga, Bibliografija sadrži skraćenice upotrijebljene u tekstu Bibliografije i skraćenice naziva časopisa iz kojih su obrađeni prikazi i kritike.

Na kraju ovoga kratkog prikaza s pravom možemo konstatirati da je, bez obzira na te primjedbe, ova knjiga nesumnjivo obogatila našu povijesnu literaturu u njenim vrlo oskudnim bibliografskim priručnicima. Knjiga je kao bibliografski priručnik opravdala svoju zadaću i sigurni smo da će pomoći mnogim historičarima u njihovom znanstvenoistraživačkom radu. Uz to je knjiga široj javnosti ukazala na to koliki je broj objavljenih radova na temu »Socijalistički radnički pokret i KPJ 1867—1941« na teritoriju Jugoslavije u periodu 1945—1969.

Marija Sentić

*JEAN-BAPTISTE DUROSELLE, LE CONFLIT DE TRIESTE
1943—1945, Editions de l'Institut de Sociologie de l'Université Libre
de Bruxelles 1966, str. 647.*

Evropski centar Carnegieve donacije za mir organizirao je proučavanje poslijeratnih međunarodnih sukoba s ciljem da se osvijetle problemi novije diplomatske povijesti i ukaže na prirodu međunarodnih sporova koji se javljaju u naše doba. Prva studija, koja je tiskana kao rezultat tih proučavanja, odnosila se na saarski sukob 1945—1955. godine (autor je Jacques Freymond, Genève 1959), a druga na francusko-marokanski sukob (autor je Stéphane Bernard, Bruxelles 1963).